

KRONOTOPIA

Övergripande konstprogram för
Västlänken och Olskroken planskildhet

Innehåll:

1	KRONOTOPIA	4
2	KONTEXT	6
2.1	Projektet: Göteborg, Västlänken och Olskroken planskildhet	6
2.2	Varför konst i offentliga rum?	6
2.3	Vad är ett konstprogram?	6
3	KONSTPROGRAMMETS SYFTE	7
3.1	Konstprogrammets syfte	7
3.2	Konstprogrammet ska verka för integrerade konstgestaltningar	7
3.3	Organisatoriska förutsättningar för integrerade konstgestaltningar	8
4	HUVUDMÄN OCH RESPEKTIVE ANSVARSOMRÅDEN	9
4.1	Förvaltning, ägarskap	9
5	ÖVERGRIPANDE KONSTNÄRLIG TEMATIK	10
5.1	Kronos/Tid	10
5.2	Topos/Rum	10
6	PLATSER	12
6.1	Olskroken planskildhet	12
6.2	Göteborgs Central	13
6.3	Haga	14
6.4	Korsvägen	15
7	BYGGPROCESSEN	16
7.1	Byggskedet	16
7.2	Byggtider	16
8	UTMANINGAR	17
9	NUVARANDE ÖVERENSKOMMELSE OCH FORTSATT ARBETE	18
9.1	Överenskommelse	18
9.2	Fortsatt arbete	18
9.3	Underskrifter	19

Det övergripande konstprogrammet är ett resultat av samverkan mellan projektets parter.
Följande personer och organisationer har ingått i arbetsgruppen:

Trafikverket: Johny Lindeberg, Bo Näverbrant

Statens konstråd: Lotta Mossum

Västtrafik: Carolina Lundberg, Anni Renfors

Konstenheten Västra Götalands Regionen: Richard Sangwill

Stadsbyggnadskontoret Göteborg: Emir Aganovic, Sophia Älfvåg, Filip Siewertz, Sandra Trzil

Göteborg Konst: Cecilia Borgström-Fälth, Andreas Roth

White arkitekter / ÅF Infrastructure: Per Axenborg, Mika Määttä

Göteborg Januari 2016

*“Varje storstadsmorgon är ett häpnadsväckande lyckat
experiment i kollektivt handlande.
Folk sammanbitet koncentrerade för att lösa uppgiften”*

Göran Greider

Hur har historia skrivits och vilka berättelser väntar på att bli berättade? Walid Raad, “Another Letter to the Reader”. Installationsvy från 14e biennalen i Istanbul, 2015. Fotograf: Cisem Asya Albas. Med tillstånd av konstnären och Istanbul Foundation for Culture and Arts (İKSŞ)

Kronotopia

Göteborg är både en plats och en tidsepok, eller i själva verket många olika och i bästa fall samverkande rum och tider. Inom ramen för Kronotopia (av grekiskans *chrónos* – tid och *topos* – plats) kan en sondering av vår nutid kombineras med ett utforskande av det förflutnas potential och möjliga framtidsutblickar.

Stadsomvandlingar är pågående processer, något som ständigt börjar om men inte från början. Västlänken och Olskroken planskildhet är storskaliga omvandlingsprojekt som innebär förändringar för både regionen och staden Göteborg. Därmed ställer projektet stora gestaltande utmaningar där konsten kan ha en central roll. Stationsmiljöer, uppgångar, broar och angränsande stadsmiljöer kommer att utgöra människors livsmiljöer för mycket lång tid framöver. Nya vertikala skikt i Göteborg kan i samband med detta skapas, samtidigt som nya horisontella förbindelser erbjuds med helt andra platser i staden.

Ambitionen med detta övergripande konstprogram är att ge förutsättningar för vitala och mångfasetterade offentliga miljöer för en heterogen brukargrupp som även involveras i den fortsatta utvecklingen. Ett övergripande konstprogram ger också ramar för en gemensam vision och en ömsesidig förståelse mellan konstprogrammets huvudmän. Många intressenter är inblandade och för de som ska bruka dessa miljöer eftersträvas en sömlös upplevelse i meningen att golvnivåer, ledstråk, e.d. ska hänga ihop. Samma sömlöshet är tänkt att prägla den komplexa organisatoriska process som ska ske i samtidighet. Detta medför däremot inte att sömmar behöver uppfattas som statiska eller onödiga. Synliga sömmar kan göra det möjligt för invånare att förhålla sig till dem så att de ur ett metaforiskt perspektiv är möjliga att repa upp, sy om eller sy med en annan söm.

Med en konstnärlig blick på Göteborg kan en komplex väv av identiteter, arv och förhållanden till en globaliserad värld undersökas. Alexandra Pirici, "Arbetets monument", 28-31 maj 2015 i Göteborg. Fotograf: Ricard Estay.

2 Kontext

2.1 Projektet: Göteborg, Västlänken och Olskroken planskildhet

Byggandet av en ny underjordisk järnvägsanläggning under de centrala delarna av Göteborg är ett offentligt arbete av stor dignitet. Den sammantagna effekten avseende trafiksystem, byggnader och offentliga rum benämns och sammanfattas i programmet framgent som *projektet*.

Detta konstprogram beskriver ett gemensamt förhållningssätt till potentiella konstgestaltningar i projektet. Även om det gestaltande konstnärliga arbetet utförs om ett antal år tar konstprogrammet ställning till hur projektet kan skapa utrymme i tid och rum för konsten.

Projektet omfattar en ny dubbelspårig järnvägsförbindelse för pendel- och regiontåg som förs i tunnel under centrala Göteborg, flera nya broar i Olskroken och flera förändrade offentliga stadsmiljöer i Göteborg. Tre underjordiska stationer kommer att byggas vid Göteborgs central, Haga och Korsvägen. Entrebyggnader vid huvudentréer och sekundära entréer i andra byggnader är exempel på projektets omfattning i övrigt. För att koppla stationerna till staden omfattar projektet även stadsutveckling och offentliga uterum i anslutning till stationerna.

Västlänken och Olskroken planskildhet finns med i den nationella planen för transportsystemet 2014–2025, och ingår som en del i Västsvenska paketet som omfattar satsningar på kollektivtrafik, tåg och väg.

2.2 Varför konst i offentliga rum?

Våra gemensamma miljöer är betydelsebärande och inom samtidskonsten finns ett djupt engagemang i frågor som rör en gemensam sfär: sociala strukturer och relationer, arkitektur och stadsplanering. Konst kan aktivera de offentliga rummen, tillföra oväntade synvinklar, få oss att samtala och ställa frågor till oss själva och andra. Det är upplevelsen av och interaktionen med sammanhanget som blir till en värdeskapande helhet.

Konst kan skapa nya länkar i sociala rum präglade av invanda mönster och många konstnärer har hittat former för att låta flera perspektiv vara närvarande samtidigt. På så sätt kan konst förstärka och fördjupa både etiska och existentiella dimensioner, även de som inte alltid låter sig uttryckas i ord.

2.3 Vad är ett konstprogram?

Ett konstprogram är en beskrivning av platser och tider för konstnärlig gestaltning i offentliga miljöer samt en redovisning av de specifika förutsättningar och möjligheter som finns. Ett konstprogram redogör för vilka aktörer som är inblandade samt vilka som är ansvariga för vad. Ett konstprogram kan också, som i det här fallet, beskriva en övergripande konstnärlig tematik.

3 Konstprogrammets syfte

3.1 Konstprogrammets syfte

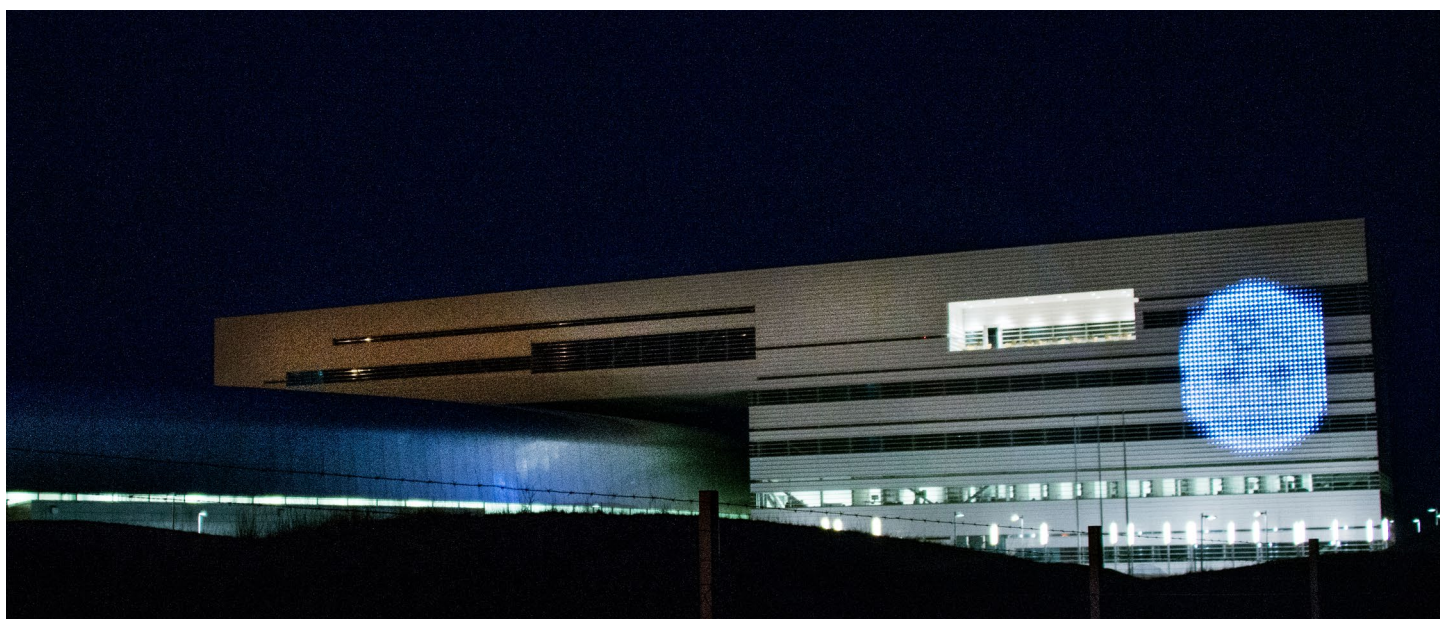
Projektens parter har uppfattningen att oavsett om huvudman är stat, region eller stad är det nödvändigt att ha en samsyn gällande de konstnärliga gestaltningsperspektiven för att kunna ta ett konstnärligt helhetsgrepp om anläggningen och dess omgivande stadsmiljöer. Detta konstprogram är en avsiktsförklaring mellan huvudmännen och en överenskommelse om en gemensam övergripande konstnärlig tematik.

Syftet med det övergripande konstprogrammet är inte att i detalj beskriva hur konstnärerna som inbjuds ska tolka den övergripande konstnärliga visionen, vilka specifika material de ska arbeta i, eller att definiera utförande och skala för verken utöver det självklara att skalan ska vara anpassad till anläggningen och dess omgivande stadsmiljö. Ett generöst tolkningsutrymme fredas för konstnärernas respektive arbetsprocess, vilket är av yttersta vikt för att en hög integritet i det konstnärliga gestaltningsarbetet ska kunna säkerställas.

3.2 Konstprogrammet ska verka för integrerade konstgestaltningar

Hela Västlänken ska ha en sammanhållen gestaltning samtidigt som varje enskild miljö ska ha sin egen identitet. Konsten ska vara en del av en helhetsgestaltning och inte upplevas som ett tilläggiefärdigstruktur. Det övergripande konstprogrammet ska skapa goda förutsättningar för konstens integrering i projekten inte minst i samarbete med arkitektur och landskapsarkitektur men även med andra relevanta fält och aktörer.

En annan målsättning är att konsten själv ska kunna söka sin rumsliga placering. En övergripande konstnärlig tematik är en rimligare utgångspunkt för det fortsatta arbetet än att tidigt bestämma fysiska platser för konsten. Det övergripande konstprogrammet ska därför skapa förutsättningar för att konstnärerna själva, i ett senare skede och utifrån sina respektive konstnärliga idéer kan föreslå placeringar som i nuläget är oförutsedda. Detta motsäger inte att det är av stor vikt att tidigt peka ut möjliga områden inom projekten för att säkra upp rumsligt utrymme för kommande konstnärliga gestaltningar.

Konstnärerna kan, utifrån sina respektive konstnärliga idéer, själva föreslå placeringar som i nuläget är oförutsägbara. Lina Selander, "Mehr Licht!", MAX IV laboratoriet, Lund. Fotograf: Ricard Estay.

3.3 Organisatoriska förutsättningar för integrerade konstgestaltningar

Det övergripande konstprogrammet förhåller sig till projektens organisatorika, fysiska, politika, ekonomiska och juridiska förutsättningar, liksom till platsens historia och gällande planförutsättningar.

Enligt regeringsuppdraget Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer konstaterade Statens konstråd, Boverket, Riksantikvarieämbetet och Arkitektur- och designcentrum att man för att uppnå önskvärt utbyte mellan tvärvetenskapliga kompetenser behöver samverka.

Detta innebär att:

- verka för tidigt och mångsidigt samarbete mellan gestaltande kompetenser och övriga aktörer.
- utgå från platsen, dess historia, förutsättningar och funktion.
- involvera invånarna och deras kunskap, behov och önskemål om sin livsmiljö.
- vara medveten om att konstnärer i dialog med andra yrkesgrupper kan öppna upp för nya lösningar.

*“Allt kunde ha varit,
skulle kunna vara
och kan vara annorlunda”*

Michail Bachtin

För att uppnå detta är det nödvändigt att skapa en organisation som förmår väga samman och stärka projektens arkitektoniska, konstnärliga, kulturhistoriska och sociala kvaliteter i ordinarie planerings- och byggprocesser. På detta sätt kan förutsättningarna för de konstnärliga gestaltningarna bli väl integrerade i projekten utan att förlora i integritet. De inbjudna konstnärerna ska ingå i de grupper där gestaltungsfrågor diskuteras både under och över mark i projekten. En stor utmaning ligger i frågan om synsätt på gestaltning och dess effekter på den miljö som ska skapas. Ett mål för det övergripande konstprogrammet är att samverka enligt denna modell.

4 Huvudmän och respektive ansvarsområden

Trafikverket, Västtrafik och Göteborg Stad är huvudmän för projektet och ansvarar för olika delar av anläggningen och dess omgivande stadsmiljö. För att uppnå avsedd sömlöshet är det viktigt att reda ut ansvarsförhållanden gällande fysiska, politiska, organisatoriska och ekonomiska frågor samt vad som gäller för olika skeden och överlämningar.

Huvudmän för det övergripande konstprogrammet och konstgestaltungsprojekten är Trafikverket, Statens Konstråd, Västtrafik, Konstenheten Västra Götalandsregionen, Göteborg Stad och Göteborg Konst.

Konsten kan ta sin utgångspunkt i specifika tekniska lösningar, vara storskaliga strukturer och/eller poetiska interventioner. Olafur Eliason, Harpa Reykjavik Concert Hall and Conference Centre. Fotograf: Nedan: Studio Olafur Eliasson till Höger: Nic Lehoux

Sedan januari 2014 har Trafikverket och Statens konstråd inlett ett samarbete kring produktion av konstnärliga gestaltningar i de delar av anläggningen där Trafikverket är huvudman. Samarbetets upplägg är reglerat i ett projektavtal. Det inledande samarbetet mellan Trafikverket och Statens konstråd återspeglas i det Gestaltungsprogram som ingår i Järnvägsplanen (JPSH1-05-030-00_001).

Detta övergripande konstprogram är en fortsättning om tankar på konsten som uttrycks i Järnvägsplanen och Göteborg Stads gestaltungsprogram för stadens utveckling runt stationerna.

5 Övergripande konstnärlig tematik

5.1 Kronos / Tid

Det är tågtidtabeller som ligger till grund för det moderna gemensamma tidsbegreppet och det är denna moderna tidsuppfattning som på många sätt har utformat städer fysiskt för att effektivisera förflyttningar från en punkt till en annan. Projekten tar sin avstamp i denna logik samtidigt som det är viktigt att undvika att de bara blir en del av och uttrycker klocktidens makt, att alla måste ”hålla tiden”.

På en tågstation kommer individer samman till en tillfällig grupp vars gemensamma nämnare är att vara på väg. Människor med olika social, etnisk och kulturell bakgrund och från olika platser passerar varandra. Nuet och ett slags framtidsorientering dit man är på väg (hit eller bort) blir kittet. Konsten kan i det här sammanhanget bli en länkande kraft genom att fördjupa ögonblicket av att befinna sig här och nu.

I litteratur och film får tågstationen ofta bli scen för separation och återförening men i vardagen är platsen mer en sluss där vi passerar mellan olika delar eller skikt av staden. Vi kommer att ingå i en återkommande rörelse på en plats där vi växlar hastighet. Några passerar här dagligen, andra bara en gång. På så sätt finns möjlighet att skapa kontinuitet av till synes singulära situationer eller att med kulturell verksamhet förena händelser i en samtidighet.

Samtidigt behöver kontinuiteter (den sammanhängande utvecklingen, framstegen) också brytas. Ibland finns det skäl att röra sig bakåt i tiden för att möjliggöra en annan syn på samband och skillnader. Att tillåta sig att vara ur led med tiden för att därmed kunna få en annan syn på sin samtid, liksom på framtiden.

5.2 Topos / Rum

Konst kan både förstärka dolda eller glömda samband mellan olika rum, likväl som skapa nya. En modern stad bygger bokstavligen på lager på lager av underjordiska strukturer. Det är under jordskorpan som historien kan grävas fram, dess kulturella lager och framtidsvisioner. I olika nivåer under asfalten ligger el/tele-, vatten och gasledningar, liksom avloppsrör, skyddsrum och kulvertar. Själva grävandet är därför en bra metafor i sammanhanget. Nedstigandet till underjorden innebär en möjlig perspektivförskjutning där den alltför täta och oreflekterade bindningen till det lokala förloras och ett begär efter nya samband kan uppstå.

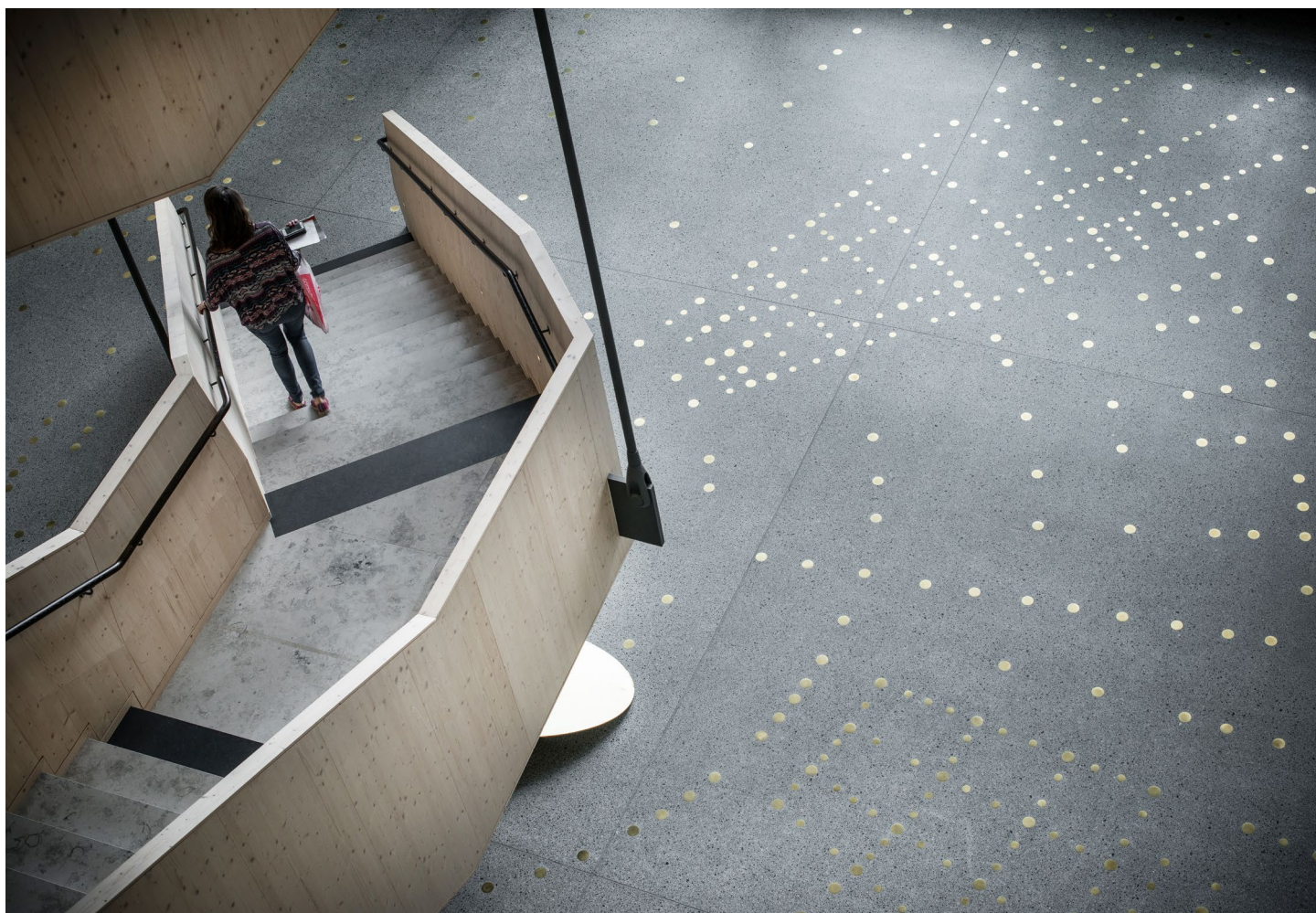
Hur har historia skrivits och vilka berättelser väntar på att bli berättade i Göteborg? Staden grundlades nästan samtidigt med New York och Jakarta (dåvarande Nya Amsterdam och Batavia) efter samma principer. Handelsförbindelser med Amerika, Kina (genom Ostindiska Kompaniet), samt övriga världen har sedan dess präglat stadens utveckling.

Under 1800-talets utvandringsår tog drygt en miljon svenskar båten till Amerika, de flesta från Göteborg. Under industrialismen förstärktes banden till omvärlden när staden expanderade genom arbetskraftsinvandring till SKF, Volvo och skeppsvarven. Hamnen och industrin, som båda var starkt manligt dominerade, hade under dessa år en stark ställning. Under 1980- och 90-talen rörde sig staden likt andra städer i Europa från tillverkningsindustrin och mot en postindustriell riktning.

Precis som förr strävar man efter att vara en plats där affärer görs och där kunskap och erfarenhet utväxlas. Göteborg har varit och är en internationell stad, präglad av kulturell mångfald.

I staden bor och verkar människor födda i 182 länder, över 100 olika språk talas och ett stort antal religioner utövas. Alla dessa språk, uttrycksformer och kulturarv är en underutnyttjad tillgång. Med en konstnärlig blick på staden Göteborg kan en komplex väv av identiteter, arv och förhållanden till en globaliserad värld undersökas och komma till uttryck. Platsens små, knappt synbara detaljer kan lyftas fram och blir stora: det alltför stora kan bli tillräckligt litet för att kunna hanteras.

Upplevelsen och interaktionen med sammanhanget blir till en värdeskapande helhet. Sophie Tottie, "P.Ull", Ulls hus, Ultuna. Fotograf: Ricard Estay.

6 Platser

6.1 Olskroken planskildhet

Olskroken Planskildhet och sträckan fram till Station Centralen är huvudsakligen ett infrastruktur-landskap. Området präglas av storskaliga konstruktioner som exempelvis Tingstadstunneln och den i folkmun kallade "Röde orm" (Partihallsförbindelsen).

Nya broar och tråg i Olskroken och vid Gullberget blir därför storskaliga tillägg i en miljö redan dominerad av vägar och järnvägar. Miljön blir det första intrycket av Göteborg för många av de som färdas in mot staden österifrån. Utformning och belysning av byggnadsverken kommer att ha stor påverkan på stadsbilden. Att minimera broarnas intrång i stadsbilden blir därför en viktig gestaltningsuppgift. Samtidigt behöver kopplingar mellan omgivande stadsdelar förstärkas och tydliggöras. Landskapselement som Gullbergsån och planerade grönytor vid Skansen Lejonet är viktiga stadsrum med skyddsvärda intressen som kräver hänsyn och medveten gestaltning. Området kan genom sin splittrade och storskaliga karaktär vara en utmanande och inspirerande utgångspunkt för nya grepp inom konsten; Kommenterande tillägg i ett

samtida stadslandskap. Arkitekturen och konsten kan tillsammans bidra till helhetsupplevelser som skapar samhörighet mellan storskaliga byggnadsverk och omgivande stadssammanhang. En målsättning kan vara att gränsen mellan arkitektur, konstruktion och konst suddas ut och att konsten blir en integrerad del av helheten. Gestaltning av infrastrukturlandskapet i Olskroken är utmanande men kan ha stor genomslagskraft och konsten kan i det sammanhanget ha en viktig roll i skapandet av Göteborgs identitet.

Ur Järnvägsplanens gestaltningsprogram: Ovan: Nya broar över E6 med Skansen Lejonet i fonden. Nedan: Olskroken planskildhet och tråget nedanför Skansen Lejonet med omgivande stadsdelar.

6.2 Göteborgs Central

När järnvägen kom till Göteborg i mitten av 1800-talet byggdes Centralstationen i stadens utkant. Under de 150 år som gått sedan dess har området genomgått stora förändringar, inte minst de senaste tjugo åren. Trots det finns fortfarande stora områden i stationens närhet som kan få förädlad markanvändning och utvecklas till nya stadsdelar; Gullbergsvass, Gullbergs Strand, Ringön och Frihamnen.

Västlänksstationen kommer här att bli ett av flera nya offentliga stadsrum. Med kopplingar till stadsutvecklingen i området, till den befintliga stationen till Nils Ericson Terminalen och till Nils Ericsonplatsen blir Västlänksstationen en ny entré till staden. Stationsrummet, entrébyggnaderna och stadsrummen i anslutning till stationen kommer i stort sett dygnet runt bli befolkade av vardagsresenärer och besökare. Byggandet av Västlänksstationen vid Göteborgs Central genererar alltså många, exponerade och för stadslivet betydelsefulla, platser som blir utmärkta plattformar för konst.

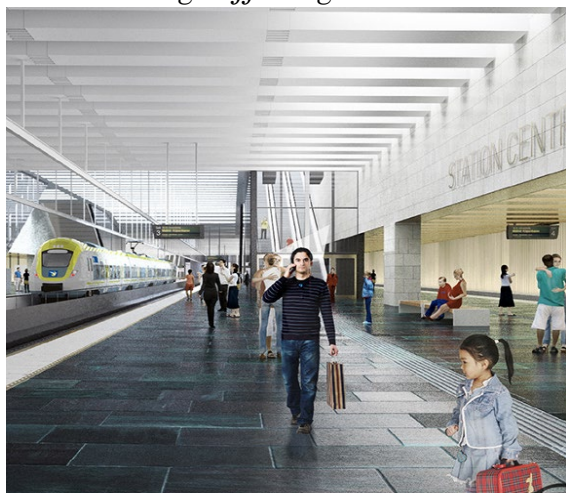
Stationsrummet under mark blir med sina fyra spår ett nytt viktigt element i den pågående stadsomvandlingen.

Med ett centralt- och två sidoskepp, med goda möjligheter till dagsljus och med öppenhet mot huvudentrén i markplan, har stationsrummet potential att bli ett både funktionellt och attraktivt nytt offentligt rum.

Även i framtiden kommer stationsområdet att präglas av förändring. Under byggperioden kommer merparten av stadens besökare därför att få sin bild av Göteborg präglad av byggplatsmiljöer. En helt färdig stationsmiljö uppstår sannolikt först efter en lång period i drift. Göteborgs Central är i ständig förändring; Det viktiga är att bibehålla kvaliteten över tid. Konsten kan här, som samtidsspegel, bli en röst i samtalet om stadsomvandlingen och framtidens Göteborg.

Befintlig permanent konst vid Centralen som ägs av Göteborg Stad förvaltas av Park och naturförvaltningen: *“Bohuslän”*, av Claes Hake, utanför Centralstationen på väg mot gångtunneln mot Nordstan *“Inner Sources”*, av Hagbart Sollös, Nils Ericsonplatsen. Befintlig permanent konst som ägs och förvaltas av Västtrafik: *“Den långa resan”*, av Åsa Berndtsson, norra delen av Nils Ericson Terminalen.

Ur Järnvägsplanens och detaljplanens gestaltungsprogram: Höger: Stationsentréer vid Centralen “Östra Torget”. Bild: Varpunen. Nedan: Västlänksstationen vid Centralen har potential att bli ett av stadens viktiga offentliga rum.

6.3 Haga

Station Haga ligger i skärningspunkten mellan de tre klassiska göteborgsstadsdelarna Inom Vallgraven, Haga och Vasastaden. Stationen blir i den miljön en helt ny företeelse som skapar nya kopplingar mellan stadsdelarna. Det djupa läget innebär att stadens allra första tidslager, i form av underjordiska befästningsverk, berörs. Den största utmaningen här blir att skapa en anläggning som i sin fysiska form ovan och under mark inte gör ett för stort intrång, samtidigt som stationen med tillräcklig kapacitet ska vara tillgänglig, trygg och koppla väl till kollektivtrafiken ovan mark.

I Haga möter stationen befintliga stadskvaliteter som behöver värnas och utvecklas. Uppgångar ska med känslighet inpassas vid Pustervik och i Kungsparken. I söder integreras en uppgång i en ny byggnad för Göteborgs Handelshögskola vilket ger möjlighet till en intressant koppling mellan de båda verksamheterna. Uppgången i Kungsparken blir den mest utnyttjade med direkt anslutning till buss och spårvagn. Här kan dagsljus ledas ned till ett generöst mellanplan som via uppgången vid Pustervik kopplar stationen till stråk mot Järntorget och Södra Älvstranden.

Stationen kommer med ett ökat flöde av resenärer att påverka skalan på de lokala kollektivtrafiklösningarna och därmed även förutsättningarna för platsens utveckling. Under byggperioden gör stationsbygget intrång i underjordiska delar av stadens gamla befästningsverk. För Haga gäller därför förändring med stor hänsyn till plats och historia. Sammanhanget med många kopplingar mellan det historiska och det framtida ger intressanta förutsättningar för konst och gestaltning.

Befintlig permanent konst vid Haga som ägs av Göteborg Stad förvaltas av Park och naturförvaltningen: "Raoul Wallenberg monumentet", av Charlotte Gyllenhammar, Haga Kyrkoplan. "Mosaikpelare", av David Nash, Rosenlundskanalen

Ur Järnvägsplanens gestaltningsprogram:

Ovan: Den djupa stationsentrén vid framtida Nya Handelshögskolan.

Nedan: Stationsentréerna och stationens begränsningslinjer insatta i sitt stadssammanhang.

6.4 Korsvägen

Korsvägen har sedan stadens grundande gjort skäl för sitt namn; som infart från öster och söder ständigt en mötesplats för folk på väg. Miljön har fortfarande tydliga spår av Göteborgsutställningen 1923, med Näckrosdammen och Lisebergs huvudentré som karaktärsstarka minnesmärken. Göteborgs äldre historia, genom Johannebergs Landeri möter här samtiden genom Mässan, Universeum, Världskulturmuseet och Liseberg.

Vid Korsvägen möts nu som då såväl besökare som stadsbor med olika mål, både i vardagen och vid evenemang. Platsen blir därför befolkad nästan dygnet runt, året runt. Med den nya stationen under mark läggs ytterligare ett lager till och förutsättningarna för en intensiv och dynamisk plats stärks.

För att fungera, behöver trygghet och överblickbarhet på platsen säkras. På minst tre olika nivåer ska folk mötas, välja väg och hitta vidare. Vid mittenentrén respektive östra entrén vid Korsvägen ansluter stationsrummet till övrig kollektivtrafik och målpunkterna runtom via ett generöst mellanplan. Uppgången i väster kopplar till ytterligare en nivå i staden, där stationen ansluter till universitet och i förlängningen till Götaplatsen.

Stationsrummet har stora likheter med Haga men marknivån är närmre och huvuduppgången är i ett mer centralt läge. Här finns möjligheter att föra ner dagsljus till mellanplan och i något läge kanske ända ner till plattform.

Även för station Korsvägen gäller ständig förändring med bibehållen kvalitet över tid. Tillgänglighet under byggtiden och mötena mellan vardag och evenemang är utmaningar för konstgestaltning såväl som övrig utformning.

Befintlig permanent konst vid Korsvägen som ägs av Göteborg Stad förvaltas av Park och naturförvaltningen: "Diskussion", av Nanna Ullman, Korsvägen.

Ur Järnvägsplanens gestaltningsprogram:

Ovan: Mittenentrén vid Korsvägen med visuell koppling till markplanet.

Nedan: Stationsentrén mot Liseberg kan komma att integreras i en framtida ny byggnad.

7 Byggprocessen

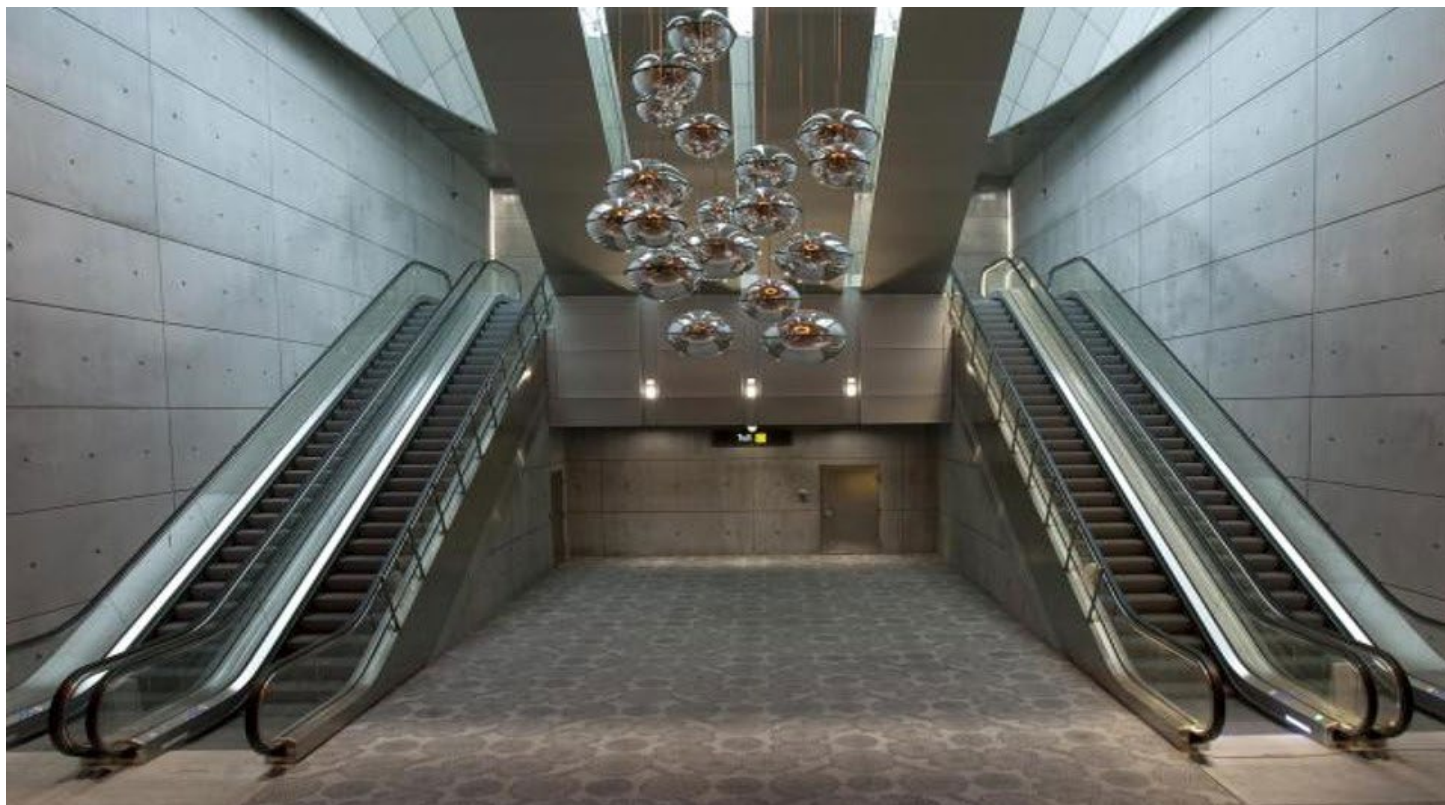
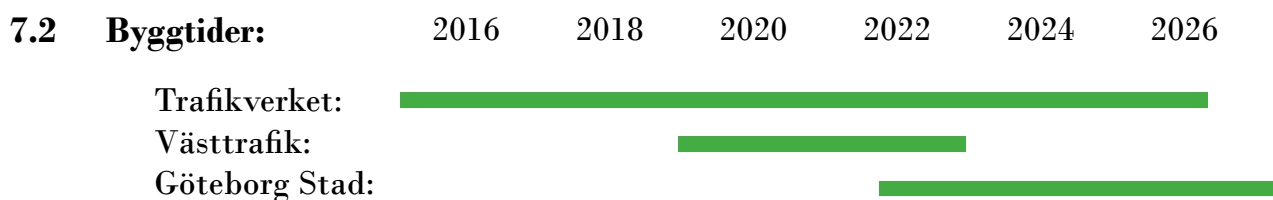
7.1 Byggskedet

Under omvandlingen och i framväxten av stationsområdena kommer det under lång tid att finnas delar av staden som är under ombyggnad eller i en byggprocess. Tillfälliga konstnärliga gestaltningar och interventioner kan under byggperioden ge nya aspekter på stadsrum och göra invånarna medvetna om en process som det finns möjligheter att ingripa i och påverka. Detta kan öka byggtidens värde för människor genom att berika det sociala livet i staden och synliggöra den övergripande konstnärliga visionen. Under byggskedet kan tillfälliga konstgestaltningar skapa en förväntan och förståelse för de gestaltningar som görs i ett senare skede.

8 Utmaningar

Projektet är omfattande både vad gäller tid och geografisk utbredning och huvudmännens insatser skiljer sig avseende fysiska förutsättningar, tidplan, budget, ansvarsområden, organisation, förankringsprocesser, m.m. Förverkligandet kommer att innebära flera olika aktörer där konstprogrammets parter bara är några i raden. Att integrera konstgestaltungsprojekten i gestaltning, projektering och byggande av anläggningen och dess angränsande stadsområden innebär därför en rad utmaningar som behöver beaktas.

I detta övergripande skede handlar de mest avgörande utmaningarna om (nästa sida):

Stationsmiljöer, uppgångar, broar och angränsande stadsmiljöer kommer att utgöra människors livsmiljöer för mycket lång tid framöver. Gunilla Klingberg, "Patterns of Everyday Life", Triangelns tågstation, Citytunneln, Malmö. Fotograf: Merja Diaz

- Hur kommer de konstnärliga gestaltningsprocesserna in i det allmänna gestaltungsarbetet? Hur verka för en kontinuitet som garanterar att programmets intentioner efterföljs?
- Hur verka för samsyn, samverkan och samordning mellan huvudmännen?
- Hur få tillstånd en kuratoriell medvetenhet mellan konstgestaltungsprojekten trots utbredning i rum och tid samt olika huvudmän?
- Hur ska gestaltningsprocesser och de förberedande produktionsprocesser formas så att konsten kan vara del i helhetsgestaltningar och inte upplevas som något som hängs på färdiga strukturer?
- Konstnärerna kommer att möta en situation som kräver samarbete med övriga aktörer i gestaltningsprocesserna. Hur kan denna samverkan garanteras? Hur kan uppdragen beskrivas i förfrågningsunderlag så att förutsättningar säkras för konstnärliga gestaltningar som ännu inte är påtänkta?
- Hur kan man inom ramen för olika upphandlingar behålla tillräcklig kontroll för att skapa goda villkor för konsten? Vilka specifika utmaningar finns vid de olika formerna av upphandlingar, t.ex. av konstnärer och byggtreprenörer?
- Ett viktigt och avgörande moment i arbetet med de konstnärliga gestaltningarna inom anläggningen och dess omgivande stadsmiljö är urvalet av medverkande konstnärer. Hur lyckas man anlita de konstnärer som har de förutsättningar som efterfrågas? Hur hålla intresse vid liv för involverade konstnärer i en lång process med byggstart 2017 och där den färdiga gestaltningen står färdig i mitten av 2020-talet?

Konst ska vara en del av en helhetsgestaltning och inte upplevas som ett tillägg i en redan färdig struktur. Kristina Matousch, "Uranus", Widerströmska huset, Solna. Fotograf: Sasaki Guowei Yang.

9 Nuvarande överenskommelse och fortsatt arbete

9.1 Överenskommelse

Konstgestaltningen i projektet har sex huvudmän som avser att inom respektive delar av anläggningen och stadsrummen göra olika insatser som de var och en projektleder och finansierar. Samtidigt verkar huvudmännen för en seriös samverkan för att på så sätt möjliggöra en medveten och intressant helhet i det övergripande konstprogrammets anda.

Hittills har huvudmännen kommit överens om att i sina respektive konstgestaltungsprojekt utgå från konstprogrammets övergripande konstnärliga vision.

Detta innebär att:

- Detta övergripande konstprogram är en gemensam utgångspunkt för de konstnärliga gestaltningarna i projekten.
- Den övergripande tematiken används som utgångspunkt vid eventuella tävlingar och utlysningar.

Exakt hur de olika huvudmännen ska samverka därutöver behöver utredas vidare.

9.2 Fortsatt arbete

Den viktigaste förutsättningen för programmets möjliga tillämpning är att Trafikverket inom ramen för upphandling och entreprenader verkar för goda förutsättningar för gestaltning i allmänhet och konstens integrering i synnerhet. Målen och ambitionerna i programmet behöver översättas till skarpa formuleringar i förfrågningsunderlag.

En annan förutsättning för uppfyllande av programmets anda är att huvudmännen verkar för fortsatt samverkan och samsyn inför enskilda konstgestaltungsprojekt.

För att detta skall fungera behöver huvudmännen i samverkan:

- Tydliggöra och reglera fortsatt samarbete.
- Tydliggöra roller, ansvarsområden och möjliga platser för konst.
- Fortsätta arbetet med hur programmets identifierade utmaningar skall hanteras.

Konst kan bli en länkande kraft genom att fördjupa ögonblicket av att befinna sig här och nu. Som i Gabriel Lesters gestaltning av ett fruset ögonblick i "Twirl", Stockholms universitet. Fotograf: Sasaki Guowei Yang

9.3 Underskrifter

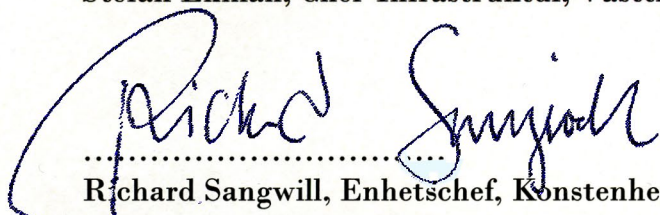
.....
Bo Larsson, Projektchef Västlänken, Trafikverket

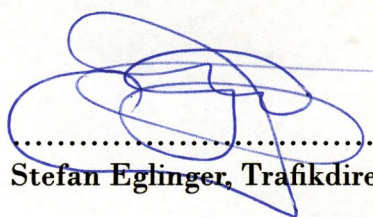
.....
Magdalena Malm, Direktör, Statens konstråd

.....
Stefan Ekman, Chef Infrastruktur, Västtrafik AB

.....
Richard Sangwill, Enhetschef, Konstenheten Västra Götalandsregionen

.....
Stefan Eglinger, Trafikdirektör, Göteborg Stad, Styrgruppen för Västlänken

.....
Anna Rosengren, Direktör, Kulturförvaltningen, Göteborg Stad

*Innovativ konceptutveckling minskar risken för generiska lösningar.
Detaljbild av Kristina Matousch Uranus, permanent konstnärlig
gestaltning för Widerströmska huset, Solna.
Fotograf: Sasaki Guowei Yang*

*“Stadsomvandlingar är pågående processer,
något som ständigt börjar om
men inte från början.”*

*“oavsett om huvudman är stat, region eller stad
är det nödvändigt att ha en samsyn gällande
de konstnärliga gestaltungspektiven”*